

zően régészeti feltárás még nem folyt. A feltárást került terület K felé a lellei halastavak, É-ra és DNy-ra a település irányába lejtő lankás domboldalon terül el. Az ásatás helyszíne beleesik a Balaton D-i partját kísérő, attól nagyjából 3–5 km-re eső sávba, ahonnan már korábban is számos római kori lelőhely vált ismertté. A munkálatok előrehaladtával mindinkább bebizonyosodott az előzetes felmérések helyessége. A terület nagy részén egy római kori bennszülött telep szerkezetét kezdték kirajzolni a humusz eltávolítása után előbukkanó objektumok. A felület nagy részén feltártunk számos É–D-i és ezekre merőleges K–Ny-i irányú telekhatároló árkot. Az árkok által körülvevett területeken félig földbe mélyített házakat, tárolóvermeket és hulladékgödröket bontottunk ki. Ez a szerkezet K-ról és Ny-ról fél körben körülvesz egy, a telekhatároló árkoknál szélesebb és mélyebb – a telek tájolási rendszerébe azonban szervesen illeszkedő – árkokkal határolt, nagy kiterjedésű, téglalap alakú területet. Ezen a részen az objektumok sűrűsége és jellege megváltozott. Jóval kevesebb volt a félig földbe mélyített ház, illetve elmaradt az egymásra merőleges árkok határozott rendszere. Ezzel szemben a lekerített térségen belül és közvetlen közelében tíz nagyméretű kutat tártunk fel. Az egyikben sikerült megtalálnunk az ácsolt kútszerkezet alsó négy deszkasorát is. Ez arra enged következtetni, hogy ezt a területet inkább gazdasági célra használták, esetleg állattartásra. Ezt támasztja alá a nagyméretű kutak telepen belüli elhelyezkedése, illetve az, hogy a házak és telkek a területet K-i és Ny-i irányból körbeveszik. Arról, hogy ez a szerkezet a téglalap alakú területtől É-ra is megvan-e, nincsenek információink, ugyanis ezeken az oldalakon a pihenőhely széle határt szabott munkálatainknak. A terület DNy-i oldalán a plató szélére merőlegesen húzott szondában a telep többi árkánál mélyebb és szélesebb ÉNy–DK-i tájolású árkot bontottunk ki. A feltárt rövid, mintegy 10–12 m-es szakaszon is megfigyelhető volt, hogy az árok a többitől eltérően nem egyenes, hanem enyhén ívelődik, és úgy tűnik, párhuzamosan fut a plató szélével. Ezek a jellemzők esetleg arra utalhatnak, hogy a szondában a telep határoló árkát találtuk meg. Azonban ez nem jelenthető ki egyértelműen, ugyanis a feltárt szakasz túl rövid és az árkon kívül is tártunk fel római kori objektumokat, többek között félig földbe mélyített házat. A telep objektumainak túlnyomó többségéből a Kr. u. 2–3. század fordulójára keltezhető leletanyag került elő. Ez azonban csak azt jelenti, hogy a telep nagyjából ebben, a markomann háborúkat követő időszakban élte virágkorát. Ezen felül számos bizonyítékot találtunk a telep korábbi meglétére és későbbi továbbélésére.

A pihenőhely D-i oldalán több olyan objektumot tártunk fel, amelynek leletanyaga a római kort megelőző időszak kelta őslakosságának jellegzetes emléke. Egyes gödrökben megfigyelhettük, hogy a kelta leletek között előfordulnak korai római kerámiatípusok is, így a leletanyag részletes feldolgozása során lehetőség nyílik arra, hogy képet alkossunk az őslakosság anyagi kultúrá-

jának romanizálódásáról. A pihenőhely közepe táján, a talajerózió, valamint a szántóföldi művelés által kevésbé bolygatott részen, a szántott talajsínt alatt egy néhol 20–30 cm vastag, Kr. u. 4. századi réteget észleltünk. Ez foltokban már megfogható volt a nagyobb objektumok besüllyedt betöltésének tetején is. Innen több, mint 100 késő római érem, fibulák, egyéb bronztárgyak, szerzőszámok, fémolvadékok és fémsalak, öntőcsapok kerültek elő. Itt egy fémmegmunkáló műhely maradványait sejtethetjük.

A terepbejárás során valószínűsített őskori objektumokat is feltártunk a pihenőhely területén. A felület K-i oldalán egy nagyjából 100 m széles É–D-i irányultságban a késő neolitikus lengyeli kultúra számos gödrét bontottuk ki; a pihenőhely É-i szélén a kora bronzkori – feltehetően a kisapostagi kultúrához tartozó – telepre utaló objektumokat, valamint öt zsugorított sírt is feltártunk. Úgy tűnik, hogy az őskori telep magja kívül esik az autópálya nyomvonalán, a feltárások során csak a D-i szélének gödreit észleltük. Emellett a terület D-i részén feltártunk egy, a pihenőhelyet ÉNy–DK-i irányban teljes szélességben átszelő két – illetve egy rövid szakaszon három –, egymással párhuzamos bronzkori árkot. Az árkok és a bronzkori objektumok valamint a sírok között egyelőre szorosabb kapcsolatot nem tudtunk kimutatni, így a telep szerkezetéről bővebb információink nincsenek.

A 2002. évi ásatási szezonban feltártunk 39 000 m²-nyi felületet, amelyen nagyjából 1600 objektumot, köztük 12 sírt, 12 kutat, 32 félig földbe mélyített házat, 105 árkot és számos gödröt illetve cölöplyukat bontottunk ki.

Az ásatáson részt vett Czeider Tibor, Diós Borbála, Hajdú Ádám, Hajnal Mariann, Hansel Balázs, Lassányi Gábor és Tátrai Bátor.

SERLEGI GÁBOR – MARTON TIBOR

13. Balatonmagyaród, Kolonai-dűlő

(Zala megye) Ró, Á, Kk

A középkori Kolon település területét érintő vezetékfektetést megelőző feltárás keretében 1100 m² terület kutatását 2002. június 3.–július 31. között végeztük el. A Kis-Balaton egykori mocsárvidékének K-i szélén É–D-i irányban elnyúló Zalakomár–Balatonmagyaródhát közepét K–Ny-i irányban átszelő nyomvonalon (amely keresztezi a Zalakomár–Balatonmagyaródi országutat) 124 objektumot (gödröket, cölöplyukakat, tűzhelyeket, kemencéket, vermeket, kutat és egy nagyméretű, késő középkori gazdasági épülethez tartozó fal alapárkait) bontottunk ki. A településjelenségek a domb derekán, az országút Ny-i széle közelében sűrűsödtek. Két objektum tartalmazott római kori, egy gödör kora Árpád-kori (10–11. századi), hét objektum Árpád-kori (12–13. századi) leleteket. A többi objektumból késő középkori kerámia és vas használati tárgyak kerültek elő.

A lelőhelynek a vezeték nyomvonalába eső szakaszát teljesen feltártuk. A leletanyag a nagykanizsai Thúry György Múzeumba került.

KVASSAY JUDIT

14. Balatonőszöd, Temetői-dűlő

(Somogy megye) R, B, LT, A, Kö

A részletes tanulmányt lásd a 43. oldalon!

BELÉNYESY KÁROLY – HORVÁTH TÜNDE

15. Balatonszárszó, Kis-erdei-dűlő

(Somogy megye) U, R, A, Á

A 2002. április 2. és november 29. között végzett ásatással 44 375 m² területet tártunk fel (M7/S-8). Szelvényeink közvetlenül kapcsolódtak a már feltárt területekhez, célunk a középső neolitikus település veszélyeztetett részének teljes megkutatása volt. A 2002-ben feltárt terület döntő hányada a dűlő K-i oldalán fekszik, a 2001. évi feltárás területe és a fennsík keleti pereme között. Teljesen feltártuk a csomópont délkeleti részét, É-i irányban egy 25 m széles sávban elértük a kisajátított terület határát. A dűlő DK-i, K-i és ÉK-i részén az ásatás egy összefüggő, kb. 38 000 m² nagyságú területre terjedt ki. A nyugati részen kb. 6400 m² a feltárt felület nagysága.

Megtaláltuk további 16 újkőkori ház maradványait, ezzel a lelőhelyen feltárt, a vonaldíszes kultúrkörhöz köthető épületek száma negyvenre emelkedett. Kiástuk a neolitikus sánc újabb 40 m hosszú szakaszát, megfigyeltük a sánc 4. és 5. bejáratát. Előkerült összesen 24 neolitikus sír, több újkőkori halottat melléklettel: díszített kerámiával, csonteszközökkel, kovapengékkel temettek el. A középső neolitikus kerámiaanyagban dominál a dunántúli vonaldíszes kultúra Keszthely csoportjának leletanyaga, de az ásatás ÉK-i részén markáns korai vonaldíszes leletanyag került elő az objektumokból. A nagyszámú pattintott kőeszköz döntően bakonyi radiolaritból készült, előkerült sok őrlőkő és tíznél több kőbalta is.

A K-i felületen megtaláltuk a rézkori Balaton-Lasinja kultúra két gödörkomplexumát. A plató Ny-i részén egy félig földbe mélyített avar házat, több avar kemencét, egy fülbevaló mellékletes avar sírt, és a korszak sekély árkait tártuk fel. Az avar leletanyag 7. századi. Előkerült Árpád-kori verem és kemence is, az ásatási felületet egy nagy és több kisebb, sekély középkori árok szelte át, rendszerint csekély leletanyaggal. Az avar és Árpád-kori objektumokból további kisszámú fémtárgy: sarló, nyílhegy, vaskés látott napvilágot.

Feltártunk közel 2000 telepobjektumot, melyek nagy része gödör, kb. 500 cölöplyuk a neolitikus házakhoz tartozik. Említést érdemelnek továbbá a neolitikus házakhoz tartozó hosszanti árkok. A 7 kemence, egy kivételével, őskorinál fiatalabb.

Munkatárs: Fábrián Szilvia.

OROSS KRISZTIÁN

16. Balatonszárszó, Poszthomoki-dűlő

(Somogy megye) U, Á

Balatonszárszó határában, az úgynevezett Kis-erdei-dűlő területén az MTA Régészeti Intézete a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságával együttműködésben 2000 szeptembere óta végzi az M7-es autópálya csomópontjának megelőző feltárását. Az itt folyó kutatás során került látóköreinkbe a feltárástól mintegy 500 m távolságban lévő Poszthomoki-dűlő területe. A Kis-erdei-dűlő platójának É-i nyúlványaként kiemelkedő, a Balaton felé lejtő dombon, ásatási felületeink légi fotózása során olyan anomáliákat észleltünk, amelyek az ismert és részben feltárt neolitikus és középkori jelenségek közelében újabb, eddig ismeretlen lelőhelyet ígértek. A dombon folyó intenzív mezőgazdasági művelés alkalmat adott ennek megerősítésére. A mélyművelés (szántás és tárcsázás) során rendre előkerülő emberi csonttöredékek alapján a dűlő területén egy temető fekszik, amely az erózió és a mezőgazdasági művelés miatt folyamatosan pusztul. A temető korára utaló leletanyag ugyan nem került elő, de a topográfiai helyzet, a mellékletek valószínűsíthető szegénysége és a feltételezett sírok légi fotó alapján kikövetkeztethető tájolása alapján azt feltételeztem a 10–11. századra kelteztük.

2002. szeptember 16. és október 7. között a dombtetőn kijelölt mintegy 200 m² területen szondát nyitottunk. Az 5×5 m-es szelvényekben az átlagosan 30–40 cm vastagságú humusztakaró alatt a meszes, homokos löszben megjelentek egy korábbi aláforgatás ÉK–DNy irányú sávjai. Az ekenyomok tulajdonképpen szétzabdalták a temető viszonylag magasan – a lösz és a humusz határán – jelentkező, K–Ny-i tájolású sírjait. Az erős bolygatás ellenére szinte kivétel nélkül minden váz közelében sikerült feltárnunk annak mellékleteit, vagy annak töredékeit. Az elkeskenyedő és a pödörött végű hajkarikák (egy ezüst hajkarika kivételével bronzból) és az egyszerű bronz pántgyűrűk megerősítették a temető korábbi, 10–11. századra való keltezését. A kis felületen észlelt roncsolt sírok feltárása után ÉK-i és DNy-i irányba bővítettük a kutatásra szánt területet. A DNy-i szelvényekben fekvő csontvázak a korábbiakban leírtakhoz képest mintegy 20 cm-el mélyebben jelentkeztek. Kevésbé voltak megbolygatva, így lehetőség nyílt a fektetés, és helyenként a testet követő ovális sírgödör megfigyelésére és a jó minőségű antropológiai mintaanyag gyűjtésére. A felület DNy-i és ÉK-i szélén sikerült megfigyelnünk és feltárnunk összesen három, vaskéssel, illetve tűzkészéssel sírba helyezett férfi csontvázát. A mélyebben fekvő sírok miatt a megnyitott felületeket átvágtuk. Ennek során első szelvényünkben és annak DK-i határán három újabb csontváz került elő. Ezek feltárása során egy erősen meszes, köves ÉK–DNy irányú sávot(!) észleltünk, amelynek kutatása és funkciójának megnyugtató tisztázása végett, munkagép segítségével DK-i irányban újabb szelvényeket nyitottunk. Ennek során kiderült, hogy az általunk megfigyelt jelenség természetes eredetű homokkőkép-